

שבת עב

משה שווערד

1. רש"י מסכת שבת דף עא עמוד ב

למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה - פלוגתא דר' טרפון ור' עקיבא היא בכריתות בפרק דם שחיטה (כב, א): ר' עקיבא מחייב על ספק מעילות אשם תלוי, ופירוש: היו לפניו שתי חתיכות, אחד של קדש ואחד של חולין, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל - מביא אשם תלוי, ומודה ר' עקיבא שאינו מביא את מעילתו, כלומר: אינו משלם קרן וחומש עד שיוודע לו, ויביא עמה אשם מעילות ודאי, כי היכי דאשם תלוי דשאר עבירות דספק כרת אינו מכפר כפרה גמורה, וכשיוודע לו דודאי חטא מביא חטאת - אף זה כשיוודע לו יחזור ויביא אשם ודאי, ר' טרפון אומר: מה לזה מביא שתי אשמות, ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת, דהתם ספיקו - איל, וודאי - נקבה, הלכך, כי מתיידע ליה - בעי לאתויי נקבה, אבל זה, ששניהם מין אחד כדאמר התם שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע, שזה איל וזה איל - יביא קרן וחומש, ויביא איל, ויאמר: אם ודאי מעלתי - זו מעילתי וזו אשמי, ואם ספק שלא עתיד ספיקי להודע לי - אשם זה יהיה אשם תלוי, והקדש זה לנדבה, ולכי מתיידע ליה - לא בעי לאתויי אשם אחרינא, אלמא: לא בעי ידיעה בתחילה באשם ודאי קודם הבאת כפרתו, דהא לא איתידע ליה כי אתייה, ומכפר עליה.

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף עא עמוד ב

(ג) רש"י בא"ד, דהתם ספיקו איל ודאי נקבה וכו'. ועי' במג"א סי' א' סקי"א שהק' למה הוצרך רש"י להאי טעמא תיפול"ל דאין כפרה בחטאת אלא היכא דנודע לו החטא, וכדילפי' ליה מאו הודע לו, וצ"ל דלרווחא דמילתא נקטיה, וכפה"נ דס"ל דטעם זה דזה איל וזה כבשה הוא פשוט יותר. ועיי"ש שהק' עוד במש"כ המהרש"ל דיאמר כל יום קודם התפילה פרשת חטאת ויאמר אם נתחייבתי חטאת שתהא אמירה זו במקום הקרבת חטאת, והק' דהרי מבו' בסוגיין דחטאת בעי' ידיעת החטא. וא"כ אין מועיל תנאי זה אם לא ידע שחטא, שהרי כיון דליכא ידיעה לא מכפר החטאת כלל.

ועי' במגן גבורים שם שהביאו מאי דתנא בתוספתא דאף אם חטא והיתה לו ידיעה שחטא ואח"כ שכח שחטא, מ"מ יכול להביא חטאת, דסגי במה שכבר היתה לו ידיעה מכבר, ואי"צ שידע החטא בשעת ההקרבה עצמה, ולפ"ז תי' משה"ק המהרש"ל, דהיאך יאמר יה"ר כאילו הקריב חטאת, כיון דלית ליה ידיעה השתא, דשפיר יכול לומר זה בתנאי שהיה לו חטא ונודע לו מזה בשעתו, דבכה"ג שפיר שייך הקרבת חטאת, אף דשכח אח"כ, ולפ"ד התוספתא א"ש נמי דברי רש"י, דלהכי הוצרך לפרש החילוק דזה איל וזה בכבשה, דאל"כ הו"א דבמקום שיש לו ספק אם חטא ונודע לו, והביא על ספק זה אשם תלוי, שפיר נפטר בכך, דאע"ג דהשתא שכח ידיעתו, מ"מ סגי בידיעה דמעיקרא להבאת חטאת, ע"כ הוצרך לפרש הטעם משום דזה איל וזה כבשה, ול"ש ליפטר מחטאת ע"י האשם.

ואמנם לכאן תירוצו נסתר ממה שהביא דתניא בתוספתא דבספק הודע ספק לו הודע יכול להביא חטאת גמורה ולא רק אשם תלוי, ואם נודע לו אח"כ החטא יביא חטאת אחרת, דבחטאת הראשונה ליכא אלא כפרה במקצת, וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' שגגות דאף בספק הודע יכול להביא חטאת גמורה [ואם כי הא דבנודע לו אח"כ מביא חטאת אחרת לא כ' הרמב"ם, והריק"ו ביאר דפליג ע"ז, והכס"מ כ' דאינו סתירה דכל מה שכ' הוא רק דיביא מספק לכפרה במקצת, ופשיטא דצריך להביא בידיעה לכפרה גמורה], וא"כ נסתר תירוצו, דא"כ בספק חטא ליכא אשם תלוי כלל, והיכי ס"ד דע"י האשם תלוי שהביא יפטר מהחטאת, הא בכה"ג ליכא אשם תלוי ואמנם בדברי המהרש"ל שפיר י"ל כמש"כ דעכ"פ בספק ידיעה לשעבר שייך חטאת.

[ומשמע דכל יום יש לחוש לחטא, כדתיקון דאומר זה כל יום, ובפסח בודאי צ"ל זה במקום שהוא חייב ולא במקום שהוא פטור, דל"ש עליה חיוב הקרבה כלל].

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

למ"ד אשם ודאי לא בעיא ידיעה בתחלה וכו'. עיי' רש"י ותוס'. [וכתב הרמב"ם (שגגות פ"ט ה"י) דאשם ודאי בעיא ידיעה בתחלה, ועיי' בכ"מ. וכתב המג"א (סי' א ס"ק יא) דכשאומר בתפלת שחרית כמשנת איהו מקומן, הלכות אשם, יאמר רבש"ע אם נתחייבתי אשם, משום דאשם לא בעיא ידיעה בתחלה. והא"ר הקשה על המג"א מדברי הרמב"ם (שגגות פ"ט ה"י) שפסק דבעיא ידיעה בתחלה, פי' דכיון שאין לו ידיעה, א"א לו לומר אם נתחייבתי [ובמחצה] ש כתב דהטור חולק בזה על הרמב"ם ופוסק דאשם לא בעי ידיעה בתחילה, ובדגול מרובה הקשה על הא"ר, דאדרבה יש לפסוק כשאר פוסקים דלא בעיא ידיעה, דכן איתא במס' כריתות (כב:): אמר רבא מדברי שניהם נלמד, אשם ודאי לא בעיא ידיעה בתחלה, ועיי' כאן בהגה' הגר"א שהביא מקור לדברי הרמב"ם, מגמ' (שם ז:): מודה ר' יוסי במחוסר כפרה, התם גברא בעיא ידיעה. והנה יש להעיר דבמג"א הובא פלוגתא, אם יאמר בחטאת הלשון אם נתחייבתי, דהרי בחטאת בודאי בעיא ידיעה כדאיתא בסוגיין [עיי"ש דאף שמשמע מפרש"י (ד"ה למ"ד) דלא בעי ידיעה בתחילה מדקאמר שזה איל כו' מ"מ למסקנא (עב). בעי ידיעה, ודברי רש"י צריכין ישוב], והטעם לאלו שאומרים דיאמר, כתב במור וקציעה, דהא אפשר שכבר היה לו ידיעה וחזר ושכח, ולפי"ז באשם ממנ"פ יכול לומר אם

נתחייבתי, דאף אם נאמר כשיטת הרמב"ם דבעיא ידיעה, מ"מ אפשר דכבר היה לו הידיעה וחזר ושכח. והתנאי הוא, דאם נתחייבתי יהא כאלו הקרבתי, ואם לאו יהא אמירה זו כעוסק בתורה.

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

ואמר המתינו לי עד שאבעול וכו'. פרש"י שלא תקריבוהו עד שאבעול עוד. ועיי' בשו"ת באר יצחק (או"ח סי' כו) הא הוי זבח רשעים תועבה, ומוכרח כיון דבקרבת דשפחה חרופה הוא על המזיד כשווג [עיי' מס' כריתות ט.]. לא שייך לומר בזה זבח רשעים תועבה ויפסול הקרבן, וכתב שם דהא בשעיר המשתלח דמכפר על המזיד כשווג, לא שייך לומר דמשום זבח רשעים תועבה לא תהיה מועלת כפרתו, ומכאן מקור לדברי הרמב"ם (תשובה פ"א ה"ב) דקרבנות יוהכ"פ מכפר על עשה אף בלא עשה תשובה.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

מעשה דלאחר הפרשא לא קאמינא. וכתב המהר"ל בחי' גור ארי', דכיון דכבר הפריש כאילו התחיל כבר בהקדמה, וברמב"ם (שגגות פ"ט ה"ו) כתב ביותר, דכיון שכבר הפריש קרבן, נמצא כמי שהקריב ואח"כ בעל, והסברא פשיטא, דאע"ג דבשפחה חרופה

מביא קרבן גם על המזיד, מ"מ אין סברא שהקרבן שכבר הפריש, יכפר גם על העבירה הבא, דמה צער והפסד יש לו על העבירה העתיד לעשותה, הא בלא"ה כבר הפרישה על מה שעשה מקודם.

6. דף על הדף שבת דף עב עמוד א

בגמ': אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתנינו לי עד שאבעול הכי נמי דאינו חייב אלא אחת. מכאן מוכח דבאשם שפחה חרופה גם אם אינו שב מדיעתו ועושה במזיד ואינו מתחרט והרי הוא מומר, מ"מ מביא את אשמו. ועל פי זה ביאר במשך חכמה (פרשת צו) דלכן נאמר רק באשם ציווי השחיטה בלשון רבים "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם". דבכל קרבן מצוה על הבעלים לשחוט כמוש"כ רש"י פסחים ז' ע"ב (ד"ה אשחטו), אבל באשם שפחה חרופה אם הוא מזיד, הרי הוא מומר לעבירה אחת, דלדעת הרמב"ם (שחיטה פ"ד ה"ד) אינו נאמן על השחיטה, אלא בודקין סכין ונותנין לו. וא"כ עדיף שאחרים ישחטו ולא הבעלים. להכי נקט "ישחטו".

7. תוספות מסכת שבת דף עב עמוד ב

נתכוין להגביה את התלוש – [1] פירש בקונטרס כגון סכין מוטל בערוגת ירק ונתכוין להגביה וחתך את המחובר א"כ הא דפליגי בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר היינו לחתוך תלוש וחתך מחובר אחר אבל לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר משמע דחייב לכ"ע וקשה לר"ת דבסוף פ' ספק אכל (כריתות יט:) אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומוכח התם דאפילו בנתכוין ללקוט תאנה זו וליקט תאנה אחרת פטור שמואל ולקמן בפרק הזורק (דף צז:): פטור רבא נתכוין לזרוק ארבע זורק שמנה כי לא אמר כל מקום שתרצה תנוח וכל שכן בנתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר דלא נעשה כלל רצונו או נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דפטור [2] ונראה לר"ת דהכא מיירי בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר וחתך מה שהיה מתכוין אלא שלא היה יודע שהיה מחובר ופליגי אביי ורבא בקרא דאשר חטא בה דמוקי ליה רבי אליעזר בפרק ספק אכל (שם יט:): פרט למתעסק והכי איתא התם בהדיא דקאמר עלה לרבא משכחת לה שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לאביי שנתכוין להגביה את התלוש כו' ושמואל דפטור מטעם מלאכת מחשבת היינו בנתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דלא נעשה מחשבתו והשתא אתי שפיר דקאמר לקמן דמפרש שגג בלא מתכוין דשאר מצות היכי דמי כגון דסבור שומן הוא ואכלו דהיינו ממש דומיא דשבת לפר"ת.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף עב: נתכוין להגביה את התלוש, וחתך את המחובר וכו'. עי' רש"י ותוס', דפליגי בענין גדר מתעסק, ועי' מש"כ לקמן (ע"ה. ד"ה מתעסק). ובהא דמתעסק פטור, מסתפקים, אי דוקא מחטאת פטור, ומ"מ איכא איסור תורה, או דגם איסור תורה ליכא, ורק איסור דרבנן איכא, עי' מזה בס' מגן אבות להגר"ם כנעט, ובשו"ת הגרע"א (סי' ח) ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' רנ) ובשו"ת

חלקת יואב מקינצק (סי' ז). עוד מסתפקים, אי הא דאמרינן במס' כריתות (יט:): מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, אי רק הנאת אכילה ובעילה, או אפי' שאר הנאת הגוף, ובחלקת יואב הוכיח מדברי הר"ן (ריש פ' גיד הנשה) דמבואר שם דרק באלו השתי הנאות חייבים, ובעוה"י במס' כריתות נסדר הענין.

9. שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן ח

על שאילתו מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור אם מחוייבים להפרישו.

בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו ע"ב) אמר רבה היתה אבן מונחת בחיקו וכו' לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, וקשיא לי הא בתוס' בשבת פרק כלל גדול (דף ע"ב) ד"ה נתכוון וכו' ותמצית דבריהם דבנתכוין לחתוך תלוש היינו שהיה סבור שהוא תלוש והיה מחובר מקרי נעשה מחשבתו. אלא דפטור מטעם אחר מקרא דאשר חטא בה פרט למתעסק, וזהו בכל אסורים דאם סבר בהמה זו חולין והיתה קדשים ושחטה בחזן דפטור, ואם נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר בכה"ג בעלמא חייב.

דאס נתכוין לשחוט בהמת קדשים זו בחוץ ושחט בהמת קדשים אחר בחוץ חייב, אבל בשבת פטור דלא נעשה מחשבתו שלא רצה לחתוך זה ע"ש, א"כ הכא דהיה האבן בחיקו ולא ידע מזה דחשב דאינו עושה כלל מלאכה, בלא טעמא דמלאכת מחשבת פטור דלא גרע מקסבר שהוא תלוש ונמצא מחובר. ואף דבאמת ג"כ לא נעשית מחשבתו דהא לא רצה כלל בנפילת האבן, מ"מ הא ל"צ לטעמא דמלאכת מחשבת, דאפילו בעלמא פטור מטעם מתעסק. ועיין מהרש"א סנהדרין (דף ס"ב ע"ב) דלר"י לא דרשינן בה פרט למתעסק לקסבר שהוא היתר והיה איסור כיון דהשגגה בחתיכה זו חייב, וכן בשבת דבכה"ג דעסק בחתיכה זו דהוי מלאכת מחשבת דנעשית מחשבתו. אבל זהו תמוה דא"כ אביי ורבא דפליגי בנתכוון לחתוך תלוש וחתך מחובר, וכי אזלא הכל שלא אליבא דהלכתא, ועיי' ברש"י כריתות פרק ספק אכל (דף י"ט ע"א) במתני' דמשמע דר"י דרשי תרתי דבה קאי על החטא ועל הידיעה, ועיי'.

ו"ל דבר חדש דמה דמעטינן מאשר חטא בה פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי מעטינן מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה דמעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל.

א"כ י"ל דמש"ה נקיט בסוגיין מטעם מלאכת מחשבת היינו די"ל מה דאמרינן לענין נזקין חייב לענין שבת פטור, היינו לומר **דאם הנפילה מחיקו היה בשבת חייב לשלם הנזק ופטור משום שבת, דלא אמרינן ביה קלב"מ כדנין חייבי מיתות שוגגין כיון דלא היתה מלאכת שבת, לא נעשה כלל מלאכת שבת,** אלא דאלו אתרו ביה והיה יודע שהאבן בחיקו אז היתה נקראת מלאכה ואם הי' מודיעים אותו מהאבן בחיקו ולא אתרו בו אז היו בכלל חייבי מיתות שוגגין אבל עתה כיון דלא ידע מהאבן שבחיקו, לא נעשה המלאכה ולא מקרי חייבי מיתות שוגגין, אבל בלאו טעמא דבעי מלאכת מחשבת אלא מטעם מתעסק דפטור גם בשאר אסורים, היינו גם מחטאת, אבל מ"מ מקרי מלאכה, והוי שגגת מלאכה בלא חיוב חטאת והיה פטור מלשלם הנזק, דהוי חייבי מיתות שוגגין ודוק.

וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' תל"א) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו, ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה.

ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו.

וחשבתי להביא ראייה ממה דאמרינן ברכות, (דף יט) המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ופסקינן (וכ"ה בש"ע) דאם הוא א"י = אינו יודע = שיש כלאים ואחר רואה צריך להגיד לו אפילו בשוק לפושטו, ואמאי הא כיון דא"י שבבגדו כלאים, הוי מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הבריות, אלא ע"כ דמתעסק הוי ג"כ איסור דאורייתא, אלא דלא חייבה תורה קרבן עליו.

אמנם יש לדחות, דכלאים דהאיסור הנאת חימום הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייב, אך מ"מ העיקר נ"ל כמ"ש.

ובזה מובן לוי דברי תוס' פ"ק דשבת (דף י"א ד"ה שמא ישכח ויצא) אליבא דרבא וכו' מבואר מדבריהם דלאבי דגזר גזירה לגזירה היה ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן, ובפשוטו תמוה איך שייך דיאסור חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולאיהו ענין יאסורו חכמים לעשות כן, הא כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב שהוא תלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ולפי הנ"ל דמתעסק הוי ככל מילי עבירה אלא דמקרי שגגת עבירה, ובכה"ג גזירה"כ = גזירת הכתוב = לפטרו מחטאת אבל עבירה יש כאן אלא דמ"מ בשבת כיון דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת, [ומה"ט נקטו בדבריהם מלאכת שבת ולא נקטו מתעסק, דמצד מתעסק היה מלאכה דאורייתא, רק מטעם מלאכת מחשבת הוא דרבנן] ובהו שפיר כתבו דלאביי היה ניחא דאסור דרבנן, היינו דרבנן אמרו אף בלא מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן לענין מלאכה שא"צ לגופה וכדומה, וא"כ גם זו דלא ידע מהמחט מצד מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן, וממילא אף דהוא מתעסק הוי שגגת מלאכה דרבנן, ודוק.

נפקא מינה עוד לדינא במה דקיי"ל דמצווה על שביתת עבדו, דאם רואה עבדו שרוצה לקצור תבואה ממחובר והעבד אמר שרוצה לקצור זה התלוש והרב ידע שהוא מחובר דאם מתעסק לא הוי מלאכה כלל לא שייך בזה שביתת עבדו דהא העבד אינו עושה מלאכה כיון דחושב שהוא תלוש ואין רבו עובר משום שביתת עבדו, אבל אם מתעסק הוי שגגת עבירה כיון דהרב ידע שהוא מחובר יש בו משום שביתת עבדו דהא מלאכת מחשבת מקרי כיון דנעשה מחשבתו של עבד לקצור אלא דפטור משום מתעסק כמ"ש התוס' שבת (דף ע"ב) שהבאנו בתחלת דברינו וכיון דמתעסק הוי שגגת עבירה יש בזה משום שביתת עבדו. ידידו עקיבא גינו מא"ש.

10. קובץ שעורים פסחים אות רטו

רטו) [דף קיד ע"ב] בהשגות הראב"ד על בעל המאור שיליה פסחים כתב, **דשאני מצות אכילה, משאר מצות דצ"כ משום דנהנה, דאמרינן, דמתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, ומזה נראה דמתעסק בכל האיסורין מותר, ולא כמ"ש להסתפק בשו"ת הגרע"א, דאינו אלא לענין לפטור מקרבן, דבשלמא אי מתעסק בכל האיסורין שרי לגמרי, ובחלב אסור מטעמא דנהנה, שייך ללמוד מצות מאיסורין, כמו דבאיסורין מתעסק אינו איסור ומ"מ בחלב אסור מטעמא דנהנה, ה"נ במצות מתעסק אינה מצוה ובאכילה הוי מצוה, אבל אם מתעסק אינו אלא גזיה"כ לפטור מקרבן ואיסור הוא, אינו שייך כלל ללמוד מזה לענין מצות.**

11. תוספות מסכת שבת דף עב עמוד ב

רבא אמר פטור - ואם תאמר והא אמר בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור אם כן אפילו לא מקבל ליה חייב ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר במס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף נד.) דאפילו בע"ז בצינעא וחי בהם ולא שימות בהם והא דקאמר רבא בפ"ב דכתובות (דף יט.) גבי עדים שאמרו להם חתמו שקר כו' שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ה"פ אפילו מאן דמחמיר לא מחמיר אלא בע"ז ג"ע ושפיכות דמים דאם כן דטעמא דרבא דפטור הוי משום הכי מאי מייתי אביי בפ' ד' מיתות (סנהדרין סא:) מכמה ברייתות לימא דאתיא כמ"ד בפרק בן סורר (שם עד.) יהרג ואל יעבור דפלוגתא דתנאי היא וי"ל דסבר רבא דאפי' למ"ז דחייב למסור את עצמו אם לא מסר עצמו לא מיחייב מיתה בבית דין וקשה לרשב"א דאמר רבא במסכת ע"ז הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה אבל שאר אונסיין הוו בכלל לא תעבדם וחייב והכא פטור אפי' מאהבה דליכא אונס מיתה וי"מ דההיא דאמר יהרג ואל יעבור היינו בסתם אע"ג דלא מקבל עליה לאלוה אבל הכא במפרש דקעביד מאהבה ומיראה אי נמי אפילו בסתם ובע"ז שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומיראה דומיא דהמן דמייתי עליה התם להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם [וקאמר רבא כהמן ולא כהמן דאילו התם מיראה והכא לאו מיראה] ומההיא גופא נמי יש לדקדק דחייב אע"ג דלא קבל עליה באלוה דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא דאדם שכמותך דשרי והיינו בלא קיבלו עליו באלוה ועוד דאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס:) הפוער עצמו לפעור זו היא עבודתו אע"ג דקא מכיין לבזויה הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו אע"ג דקא מכיין למירגמיה אלמא דחייב אע"פ שאין מקבל עליו באלוה ומיהו יש לפרש אע"ג דקא מכיין לבזויה מכיין לעובדה דרך בזיון וברגמה זו והא דלא דחי ראיות דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם משום דסתם עובד כמדעתו דמי וא"ת ולמאי דפטור רבא אמאי לא השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמרינן במדרש ששתי צורות היו על לבו ועוד משום קידוש השם כדאשכחן בירושלמי במסכת שביעית בפ"ד כגון פפוס ולולינוס אחיו שנתנו להם מים בזכוית צבועה ולא קבלו מהם.

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

הרי לבו לשמים. פרש"י אפי' יודע שהוא בית ע"ז והשתחוה בו לשמים אין חיוב כאן. ומשמע דאין כאן חיוב עונש וחיוב חטאת ליכא, אבל איסורא מיהא איכא, מפני החשד שנראה כמשתחוה לע"ז, ולא גרע מהא דאיתא במס' ע"ז (יב.) ישב לו קוץ בפני ע"ז לא ישחה ויטלנו מפני שנראה כמשתחוה לע"ז, וכש"כ בבית ע"ז עצמה, אבל במס' כריתות (ג. ד"ה הרי) פרש"י לאו איסורא עבד וליכא חטאת, ומשמע דליכא אפילו איסורא ולכתחלה מותר, ובמס' סנהדרין (סא:) הוסיף לפרש דאין כאן עונש שהרי אף המשתחוה לביהכנ"ס לא לבית הוא משתחוה אלא למי ששכן שמו עליו. ועי' בבאר שבע מס' כריתות שם דכוונת רש"י שיהא חייב עליו עונש כרת, אבל איסורא ודאי איכא.

13. רבינו חננאל מסכת שבת דף עב עמוד ב

אלא כגון שהשתחוה לע"ז מאהבה. שראה צורת ע"ז ואהבה או אדם שהעמיד עצמו ע"ז כהמן והשתחוה לו מאהבה בשגגת אלהים אחרים פי' שנעלם ממנו שמשתחוה לע"ז מאהבה חייב או שנעלם ממנו כי אלו העבירות בע"ז מחייב. וזה פי' מאהבה או מיראה נמי כגון מי שנתיירא מן הע"ז והשתחוה לו בשגגת אלהים אחרים או בשגגת עבירות דלא הוה ידע כי האי גוונא חייב אי אמרת כי האי גוונא שגג בלא מתכוין בע"ז חייב ניהא לאביי דמחייב

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

ממנו שמא זיקנו וכו'. אבל בפירוש הר"ח כתב שראה צורת ע"ז ואהבה וכו'. וכ"כ בערוך (אהב) בשם רב האי גאון. וכ"כ הרמב"ן דאחרים פירשו מאהבת ע"ז עצמה לפי שהוא נאה בעיניו, או מיראתו שלא תריע לו. ושני הפירושים עולה לטעם אחד, שכל שאינו חושב שהוא אלוף ולא נתכוין לעבודת אלקות בע"ז, אע"פ שהוא עובד לרבא פטור.

וכ"כ הרמב"ם שם שחשק בצורה זו מפני מלאכתה שהיתה נאה ביותר וכו'. ועי' בהגה"מ שם (אות ב). וכתב הכס"מ בשם הריב"ש דהסכימו האחרונים שאין פירוש הרמב"ם נכון, ועי"ש מה שהריב"ש מפרש בדברי הרמב"ם. ועי' בבאר שבע מס' כריתות (ג. ד"ה אלא) מה שהקשה על פירוש הריב"ש.

15. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף עב עמוד ב

אלא מאהבה ומיראה. י"מ מאהבת העבודת כוכבים שהיא נאה בעיניו או מיראתה שמא תריע לו, ולא נהיר דמאי טעמי' דמאן דפטור שהרי מחשב הוא שיש בה כח להרע או להיטיב ועובדה כהלכתה ולכולי עלמא חייב שהרי רוב עובדי עבודת כוכבים סוברים שיש אלוה בעולם המנהיגו אלא שטועים בעצמם שיש כח לאותה עבודת כוכבים ועל זה הזהירה תורה, שלא לעובדה, והנכון מה שפי' רש"י ז"ל שהשתחוה לעבודת כוכבים מאהבת אדם ומיראתו אבל יודע הוא בעצמו שאין בה כח כלל להרע או להיטיב ואינו מודה בה כלל והילכך לרבא פטור ואע"ג דאמרין יהרג ואל יעבור ובכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה ואפילו במקום סכנה היינו לכתחילה ולמצוה שיקדש את השם אבל אם עבר אינו נהרג בב"ד, ולאביי חייב דליכ' אונס ממש שהרי אינו אלא שהוא מתיירא ממנו שמא זיקנו, ומיהו לאביי אם ירא שמא יהרגנו מודה הוא דפטור לפי שאין לך אונס גדול מזה ואין בית דין מחייבין אותו לא כרת ולא מלקות ולא מיתה דהא גבי מולך כתיב ונכרת האיש ההוא ודרשי' בסיפרי דבי רב ההוא לא אונס ולא שוגג ולא מוטעה ורבנן הוא דאצרכוה בפרהסיא או בשעת הגזירה למצוה לקדש את השם הנכבד ברבים כנ"ל:

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף עב עמוד ב

מלאכת שבת וע"ז באונס ובהא דייהרג ואל יעבור

(ו) אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור וכו'. וכבר עמדו בזה הראשונים היכי ס"ד לומר דפטור בעובד מיראה, הלא קי"ל דבכפאוהו לעבוד ע"ז יהרג ואל יעבור, ואע"ג דהרי עובד מיראה שיהרגוהו והיאך נאמר דפטור, וכבר כתבו התוס' דאירי דוקא במפרש שעובדה מאהבה ויראה או כשהכל עובדין אותה מאהבה ויראה ולא כופין על עבודה עי"ש.

ואמנם בר"ח וברמב"ם משמע דרך אחרת בזה, דבכל מקום דמכריחים אותו לעבוד ע"ז דאמר' יהרג ואל יעבור, אף דברור דבלבו אינו מקבלו לאלהות, מ"מ כיון דסו"ס מכריחים אותו לקבלו לאלהות ולעבדו, והוא עושה ע"פ הכרחם, חשיב דעושה כדעתם והוי כעובד ע"ז, ואף דבלבו אין מתכוין לכך מ"מ הוי דברים שבלב ואינם דברים והראיה לזה ממה דאמר' בזה יהרג ואל יעבור, והרי אינו גזיה"כ בעלמא, וע"כ דהביאור משום דחשיב קבלה כיון דעושה ע"ז הכופהו. (ועי' אור גדול סי' א' תו"ד). משא"כ בהמן וכדו' [דמבו' בגמ' דהיה לו צלמים על לבו ומה"ט היה אסור להשתחוות לו, ולכך מסר מרדכי נפשו ע"ז]. דלא היה מכריחו לכתחילה להשתחוות, אלא שמי שלא השתחוה הזיקו לו אח"כ, אבל עצם ההשתחוואה לא היתה ע"י הכרחת מי שהוא, א"כ ההשתחוואה הוי על דעת עצמו, וכיון דאין לו צורך לקבל ע"ז לאלוה, אלא רק למעשה ההשתחוואה, שאם לא ישתחוה יזיקהו הלא שפיר מצי להשתחוות בלא לקבלו לאלוה משא"כ כשהלה מכריחו מלכתחילה לזה, א"כ בהכרח דההשתחוואה הוי קבלה לאלהות דהרי על דעת המכריחו לזה הוא עושה, והלה הרי מתכוין לקבלה לאלהות בזה.

וברמב"ם פ"ג מע"ז כ' דבעובד ע"ז מאהבה או מיראתו לה שמא תריע לו כמו שהן מדמין עובדיה שמטיבה ומריעה, אם לא נתכוין לקבלה באלהות פטור מסקילה והביאור כמש"כ דאין כופין אותו להשתחוואה ואדעתא דנפשיה עביד ושפיר יכול לעשות זה שלא ע"ד קבלה לאלהות, אמנם בזה תמה עליו הריב"ש (סי' ק"י, והו"ד בכס"מ) דבכה"ג הלא ודאי חייב דהרי זה גופא חשיב כקבלת אלהות, דהרי ע"ז קובע דיש לה כח להרע, ח"ו, וא"כ הרי נתן לה כח אלהות להרע וחייב. אמנם ודאי דבעצם היסוד דכל דעובד מיראת אחרים דאח"כ שפיר פטור כל שאין מקבל אלהות וכו"ל.

ובפ' התוס' שלא ביארו כן משמע דאף בעושה על דעת אחרים כיון דהוא עצמו אינו רוצה זה ל"ח דעושה ע"ד וצ"ע, ויש נפק"מ בדין זה, במה שטענו גדולי האחרונים (המהרי"ק ועוד) דבנכרי הכופה את ישראל לעשות מלאכה בשבת חשיב מלאכה שאי"צ לגופה, דהרי הוא עצמו אינו צריך את המלאכה כלל, ולא עושה זה אלא מחמת הכרח הגוי, אמנם להנ"ל יש סברא לומר דכיון דהגוי מכריחו לזה והוא עושה זה ע"ד הגוי, והרי הגוי שפיר צריך את המלאכה, שפיר חשיב גם לגבי ישראל מלאכה הצריכה לגופה, וכדחזי' בע"ז דכיון דעושה זה משום הגוי חשיב השתחוואתו קבלת אלהות וכו"ל, וכן מסתבר להלכה.

והנה המהר"ש ב"ב דף קט. כ' דבמעשה המקושש היה נחשב מלאכה שאי"צ לגופה, דהרי לא חילל שבת אלא כדי להראות דהתורה ועונשיה נוהגים אף במדבר וכדאמר', ולא היה צריך לעצם המלאכה, אמנם אין מזה שום ראיה לדעת המהרי"ק הנ"ל, דבמקושש עשה המעשה ע"ד עצמו, והוא לא היה צריך המלאכה עצמה, ולכך חשיב אי"צ לגופה, משא"כ בנכרי הכופהו, הרי הוא עושהו על דעת הגוי, והוא הלא צריך המלאכה עצמה, ופשוט.

ק ה ל ו ת שבת סימן לג יעקב צה

בין שניהם ביחד ועל שניהם יש ידיעה שחטא
 אי מכן ואכתי ל"ע, ושבו העירני בני מוהר"ה
 שליט"א, שכזאת מצוואר בשטמ"ק כריתות
 בהשמותה לדף כ"ב ע"ב אות כ"ג ועיין
 מש"כ צדק צט"י צקה"י שבוטות סימן ד'.

סימן לד

בענין מתעסק

שבת דף ע"ב ב' פלוגתא דאזני ורבא
 שנתכוין לחתוך את החלש וחתך את
 המחוצר אי נחשב מתעסק ופירשו בתוס'
 דמייירי שנתכוין לאותה חתיכה שעסקו בה
 אלא שהי סבור שהוא תלש והוא חתיכה
 דהתורה, ואישתכח שהוא מחוצר זה הוי
 מתעסק גרצא, והיינו מתעסק דכל התורה
 כולה דילפינן לה מקרא דבה פרע למתעסק
 כדמוכה בכריתות והביא דשמואל דפטור
 מטעם דלויכה מלאכת מחשבת מייירי שנתכוין
 לחתיכה איסור אלא שנתחלפו לו החתיכות,
 וכתשי רעק"א ז"ל סי' ה' הקשה דכיון
 דנתכוין לאותה חתיכה אלא שהיה סבור
 שהיא היתר ונמלא שהיא איסור הוי מתעסק
 דפטור בכל התורה כולה, אי"כ היכי משכח"ל
 קרבן צטומאח מקדש וקדשיו צהעלם מקדש
 והעלם קודש הא הוי מתעסק ופטור כיון
 דהי סבור שהוא חתיכה דהתורה ונתירן
 דמתעסק אינו פטור אלא מהטאת קצועה
 ולא מקרבן עולה ויורד. וצספר מנחת צרוך
 הקשה מספ"ק דבוריות דל"א גשיא מציא
 שעיר צטומאח מקדש וקדשיו דהיינו הטאת
 קצועה, וקשה לדודי יפטור לגמרי מטעם
 מתעסק.

עוד הקשה בגרעק"א ז"ל צתוספותיו
 למהניוח ס"פ ר"א דמילה לשיטה
 בתוס' דצסבור שהוא חתיכה היתר ונמלא
 איסור דהוי מתעסק דכל התורה מהא
 דכריתות י"ט ע"ב דפרכין לשמואל דפטור

מתעסק דשבת [שנתכוין לאיסור אלא
 שנתחלפו החתיכות] מטעם מלאכת מחשבת
 ואמאי צהיו לו שהי תיזוקות אחד למול
 בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל של
 אחר השבת בשבת חייב, הא הוי מתעסק,
 ומשני הנה לחיזוקות הואיל ומקלקל צצבורה
 חייב מתעסק נמי חייב, פי כיון דמקלקל גם
 כן לא הוי מלאכת מחשבת ואפי"ה חייבי
 רחמנא צחובל, חייב נמי מתעסק אפי"פ
 דליכא מלאכת מחשבת, והנה צהיה
 דחיזוקות הא איכא שני עניני מתעסק דמלד
 שנתכוין לזה וזה לו זה הוי מתעסק דשבת
 ומלד שנתכוין להיתירא [דלפי מהשבתו שזכו
 שזמנו בשבת, היתירא הוא] ופגע צאיסור
 הוי מתעסק דכל התורה אי"כ מאי משני
 הואיל ומקלקל חייב וכי דזו מספיק רק שלא
 לפטור מטעם מתעסק דשבת שהוא מטעם
 מלאכת מחשבת, אבל אכתי לפטור מטעם
 מתעסק דכל התורה דפטור היכא דמכוין
 להיתר ונמלא איסור, וע"ש שחירץ דמילה
 בשבת לא השיב מלאכת היתר משום דשבת
 אינה אלא דחוי ועכ"פ מלאכה הוא.

תו הקשה צמנחת צרוך עס מהא דפסחים
 דע"ב צשוחט צערב פסח שחל בשבת,
 שאר צפחים לשם פסח, דלא מפער אלא
 מטעם טועה צדבר מלוה, ואמאי לא יפטור
 מטעם מתעסק שהרי סבור שהוא היתר,
 וצספר מנח"צ העלה דשנתכוין למעשה זו
 שטועה אלא דסבור שהוא חתיכה דהתורה
 אין זה מתעסק אלא שוגג ודוקא נתכוין
 לחתוך את החלש וחתך את המחוצר ולא
 ידע כלל עלם כמעשה שטועה, שחתיכה תלש
 לאו מלאכה היא דעיקר המלאכה היא
 עקירה ופסיקת חיבורו מהקרקע והרי אינו
 יודע כלל מה שהוא עושה, אח"ד כמנח"צ,
 וחילוק זה היב נכון מאד אלא דזה נסתר
 מהא דמצוואר צסוגיין דצסבור שומן ונמלא
 חלב הוי מתעסק [ואינו חייב אלא משום
 שכן נהנה] הרי דעושה ויודע מה שטועה
 אלא שהיה סבור שהוא חתיכה היתר השיב

ג"כ מתעסק ועל זה נדחק צמנחת צרוך
 דכתם שאני לפי שאין טעם חלב ועטם שומן
 שוב ע"ש, וזה אינו מספיק כלל דאטו
 העצירה היא דוקא משום הרגשת טעם
 של חלב, הרי אכילה אסרה תורה והוא
 נתכוין לאכילה [ובכלל יש להסתפק אי
 האיסור הוא מעשה האכילה או הגאת
 האכילה ונסתפקו צזה האחרונים ז"ל ועמ"כ
 מזה צקה"י ח"ב סי' י"ט] וכבר כתב
 צחז"א בוריות סי' י"ד סק"ט דאין זה
 מספיק כלל וע"ש מש"כ צזה.

והגלע"ד צזה דבגדר הוא כך דכל דבר

שהאדם עושה מחמת טעות
 ידיעה חשיב שוגג וכל שטועה מחמת טעות
 רחי וצביעה עין זה נחשב מתעסק ובלדוגמא
 מי שיש לו חוב על ראובן, ותובע את שמעון
 הדבר חלוק, שאם עינו הטעתו וכסור שגוף
 זה הוא ראובן זהו מתעסק שהרי אינו יודע
 עס מי יש לו עסק, אבל כשיודע שזכו שמעון
 רק זכרונו הטעתו וכסור ששמעון הוא
 החייב לו, זהו שוגג, דעכ"פ יודע עס מי
 הוא עסוק, ודכוותה צתיזוקות כשזמנו של
 ראובן למול בשבת ושל שמעון אחר השבת
 והוא מל את שמעון, יש חילוק צדבר צמה
 הי טעותו שאם יודע ומכיר הוא שזכו
 שמעון אלא שהיה סבור שזכ הוא שזמנו
 בשבת אין זה מתעסק אלא שוגג, אבל אם
 עינו הטעתו לחשוב שזכו ראובן, זהו מתעסק
 דכל התורה, וכיון דאמרינן צמנתי דפרק
 ר"א ושכח ומל את של אחר השבת בשבת
 משמע שהי שכח וחשב שזכו שזמנו בשבת
 אבל לא הי טעות צהכרת התיזוקות [ולא
 יפרשו התוספות כרש"י ז"ל שפירש דמייירי
 שנתחלפו התיזוקות רק שטעה וחשב שזכו
 שצריך למולו בשבת] ואם כן אין כאן
 מתעסק דכל התורה כולה וא"ת אי"כ גם
 מתעסק דשבת אין כאן וי"ל מתעסק דשבת
 יש כאן, כיון שנתכוין למעשה תיקון של
 מלות מילה, ולא עשה מה שנתכוין, והו"ל
 חסרון צמלאכת מחשבת, ולא דמי לכל

הראש ז"ל אחי עלה מטעם חסרון כוונה דמשי"ה הוא דלא מחשבא מעשה עיי"ש ואכמ"ל].

ואמנם לומר דגם במתעסק בחלצים ועריות ליכא מעשה דגזרא, רק דחייב עזור שהנאה גרידא, משום שזכו עיקר החטא, תקשי דאיכ ביכי חייב חטאת בא לענין חטאת צעינ דוקא מעשה, דמח"ע ליכא קרבן צפסח ומילה לפי שאינו עושה מעשה עיי' תוס' לעיל ס"ט ד"ה מה, וכן מגדף פטור מקרבן מה"ע שאינו עושה מעשה כדחק צריש כריתות אלא ש"ל כדרך האתו"ד צאופן אחר קלח וחינו דאע"פ דכל מתעסק לא חשיב מעשה דגזרא מ"מ היכא דנהנה מחשבא שפיר מעשה דכיון שהנהנה הוא האיסור הרי זה כעושה מעשה דרחמנא אחשבי להנאה מעשה כדאיתא צ"ק דף ל"ב דמח"ע האשה חייבת עיי"ש בתוספות ד"ה איכו ואפשר דגם איסורי אכילה כגון חלצים וכיו"צ נלמד מעריות דרחמנא אחשבי להנאה כמעשה, דכתיב ונכרתו הנפשות העושות, ולפי"ז גבי כל מתעסק נחשב כאילו נעשה הפעולה מאיליה, אצל במקום דנהנה נחשבת ההנאה כמעשה וכמו שנתבאר.

אמנם לפמ"ש"כ התוספות בסנהדרין דף ס"ב ד"ה להגבי צתירוצ' הראשון דגם בשבת חייב מתעסק היכא דנהנה מהמלאכה ע"ש, אי"א כלל לבאר כהתו"ד שכתב משום דהאיסור הוא ההנאה והנאה איכא גם במתעסק אי"י כמ"כ דרחמנא אחשבי להנאה איסור כמעשה, דהא בשבת ודאי שאין האסור כלל הנאה, אלא גוף המלאכה הוא החטא רק שבמקרה דהתם אירע שנהנה ג"כ, והשתא אח"ל דגוף הפעולה נחשב כנעשית מאיליה כיון שהי מתעסק מה יועיל כאן לענין מלאכה בשבת מה שהנהנה נחשב כמעשה.

ולזאת נראה לבאר דבאמת גם מתעסק חשיב מעשה אלא שחסר הכוונה,

רק שמתוך ענינה עין הכריע שזה שומן, דזה מיהשב שפיר מתעסק דפטור בכל התורה ורק דחייב שכן נהנה ואחי שפיר הכל צט"י, ואכתי הדברים לריכין בדיקה ועיון וכחצתי רק להעיר.

סימן לה

בענין מתעסק בחלבים ועריות

שכן נהנה

שבת דע"ג שגג בלא מתכוין בשאר מלוות ס"ד דסבור שומן הוא ואכלו וכי דסבר רוק הוא ובלעו, וטעמא דבחלצים ועריות חייב מתעסק מצוהר בסנהדרין ובכריתות שכן נהנה וכדפירש"י ז"ל וראוי להצין מה יתרון לנהנה, על שאר עזירות, לחייבו אפי' מתעסק, וראיתי בספר אהו"ן דאורייתא כלל כ"ד שכי דיסוד ענין פטור דמתעסק משום דכל שלא נעשה מדעתו וכוונתו ה"ז נחשב כאילו נעשה ממילא ואין כאן מעשה האדם ע"ש שהאריך בזה ומשי"ה פטור, וכ"ז בשאר עזירות אצל בחלצים ועריות דנהנה, התם עיקר האיסור והבטחי נראה הוא ההנאה, ונהי דכיון שהיה מתעסק לא נחשב כאילו הוא עשה הפעולה דביאה ואכילה, הנאה מיכו הוב לי וזכו האיסור [ושם האריך שהנהנה הוא האיסור ולא הפעולה ועמ"ש"כ צט"י בח"ב סי' י"ט ואכמ"ל] וכן ראיתי במאסף אהל תורה ח"ב סימן ג' שהאריך בגר"א"צ וסרמן ז"ל לבאר ענין שכן נהנה בדברי האתו"ד והב"י סמוכין לאה דכל שלא עשה בכוונה נחשב כאילו נעשה מאיליה מדברי הרא"ש ז"ל פ"ק דחולין ס"ח דנפלה סכין ושחטה פסול משום דהוי כנשחט בלא כה גזרא, לפי שלא נתכוין לעשות מעשה [ואף דו"ל דנפלה שאני דליכא באמת כה גזרא כלל, מ"מ

והתורה לא חייבה עבור מעשה בלא כוונה, ויבא דנהגה נחשב הרגשה הנגלה בגופו ככוונה, שענין כוונה הוא השתתפות הנפש במעשה הגוף וגם הרגשה הנגלה היא בנפש החיונית ונחשבת ככוונה, ולפי"ז אי"ש דגם בשבת שאין עלם הנגלה ענין האיסור, מ"מ כשנהגה חייב מתעסק, דעכ"פ הנגלה משוי ל"י כמתכוין, וכל פעור מתעסק הוא משום חסרון כוונה, ולפירוש זה מתבאר ענין שכן נהגה דמשום זה נחשב ככוונה ולפירוש הראשון מתבאר ענין שכן נהגה דמשום זה נחשב כמעשה.

והנה שמואל קאמר ב"ה דף כ"ט בפאורו פרסיים ואכל מנה ולא דקסבר מלוא אי"ל כוונה [היינו כוונה לשם מלוא] וכחז שם הר"ן ז"ל בשם הרא"ה ז"ל דדוקא כה"ג ולא שידוע הוא ששכשו פסח וזו מלה אלא שלא נתכוין ללאת אכל כסבור חול הוא ואכל מנה או כסבור לאכול בשר ואכל מנה ודאי לא יא לא דאם איתא [שגם כה"ג יא] למ"ל למנקט בפאורו פרסיים וכו' עכ"ל וכן הובא במ"מ פ"ו ממלה ה"ג וכתב שדברי טעם הן, ומבאר דלענין מלוא גם למ"ד שא"ל כוונה ללאת מ"מ מתעסק לא יא אע"פ שנהגה, ולריך להבין מ"ש מאיסורין דנהגה חייב אפי' כשהוא מתעסק, והנה לדרך השני שכחצנו דכל דאיכא הנאה נחשבת ככוונה לכאורה ה"ג גבי מלוא יש לו ללאת, דהא השתא קיימינן לשמואל דאי"ל כוונה ללאת רק כוונה המעשה צעין דלא ליבוי מתעסק, והא חזינן דנהגה ככוונה היינו עכ"פ ככוונה המעשה, אכל לדרך הראשון דכל מתעסק נחשב כמעשה מאיליו ואין כאן מעשה ידי וכן נהגה חייב משום דרממנא אהשבי להנאה מעשה דכתוב ונכרחו הנפשות העושות שגם האשה חייבת כמש"כ לעיל, לפי"ז יש להסביר דבאמת באיסורין חייב חטאת שוגג בלא כוונה וא"ל רק שיבא מעשה אכל במלוא דעבי "כוונה" ל"ה נהגה ככוונה ועוד דד"ז דרממנא אהשבי להנאה

מעשה לא נאמר אלא באיסורין ולא במלואות ולכן אפילו במקום שנהגה אכתי מעשה ליכא ולקיום המלוא צעין מעשה ידי ולא שיבא נעשה מאיליו.

ובפסחים דף ל"ג ע"ה אמרין חומר במעילה מבשאר מלואות שכן עשה זה שאינו מתכוין כמתכוין שאם נתכוין להתחמם בגזי חולין ונתחמם בגזי עולה מעל אי"ה הושיע ידו לטול חפץ וסך בשמן של קודש מעל, והקשו האחרונים ז"ל מאי חומר הוא זה במעילה, הלא נהגה ובכל התורה מתחייב מתעסק היבא שכן נהגה, ובספר מנחת ברוך ס"ו י"ה תירץ דמעילה הא צעין פגם ונהגה [זולת בדבר שאין בו פגם] ונהי דלענין נהגה נחשב שפיר עבירה גם כשהוא מתעסק מ"מ לענין הפגם הו"ל ככל איסורי תורה דמתעסק פעור ט"ש וכ"כ באור שמה פט"ו ממאכ"א ה"ד, וזה יתכן ע"ד הראשון שכחצנו צעין מתעסק דכיון דהאיסור הוא בהנאה רממנא אהשבי כמעשה גם היבא שהוא לא עשה מעשה כלל וכ"ז לענין חטא דנהגה של מעילה, אכל עבור החטא דפגם, אין לחייבו דהא הו"ל כמעשה הפגם מאיליו ואין כאן מעשה לענין הפגם, אכל לדרך השני שכחצנו דמעשה איבא בכל מתעסק, רק שחסר כוונה, ויבא דנהגה אז הנגלה היו ככוונה, לכאורה ה"ה לענין הפגם איבא כוונה כיון שעכ"פ נהגה וזהו כמתכוין למעשה זו, מיבוי אין מכ"ז הכרח דכבר כ"י באר"ש שם ליישב הא דפסחים בפשיטות דדוקא בהנאה אכילה או עריות חייב מתעסק ולא בשאר הנאות וזה י"ל לשני הדרכים שכחצנו דכל שאינו הנאה אכילות או צעילות לא חשיבא כ"כ להיות נדון כמעשה ולא להחשב ככוונה.

והנה הר"ן ז"ל בפ"ג דר"ה בסוגיא דמלואות לריכות כוונה מבאר ש"י הרמב"ם ז"ל דפ"ג משופר פסק דצעין כוונה שומע ומשמיע ללאת כר"י, ובפ"ו ממלה פסק כשמואל דכפאורו פרסיים ואכל מנה ולא

קהלות שבת ס

ומבאר הר"ן ז"ל דקסבר דלא נחלקו אמראי בזה, דבכל מלואות ודאי לריכות כוונה [היינו כוונה ללאת לשועת הרמב"ם ז"ל וע"י צעה"מ ז"ל ומלחמות שם] ומלה שאני שכן נהגה, וזהו כוונה הגמרא אהא דיליף רבא מכפאורו פרסיים דאמר שמואל יא דחוקט לשיר יא פשיטא מה"ד החס אכול מנה אמר רחמנא והא אכיל אכל הכא מתעסק הוא, היינו דמלה שאני שכן נהגה, ול"ע גדול להבין סברת הר"ן ז"ל דכיון אס נפרש דמתעסק הוי כמעשה ממילא וכשנהגה נחשב מעשה, כיון אי נפרש דכל מתעסק חסר כוונה ויבא דנהגה הנגלה ככוונה, מה ענין זה לדון מלואות לריכות כוונה שהוא כוונה ללאת יד"ח מלוא להרמב"ם ז"ל, דנהגה אינו יכול לפעול אלא לדונה כמעשה, ואכתי אין כאן כוונה ללאת, ולדרך השני דנהגה הוא ככוונה היינו ככוונה למעשה זו שהרי הוא מרגיש בגופו, אכל פשיטא דלא הוי עכ"פ כוונה ללאת יד"ח ול"ע עובא [ודברי הרמב"ם ז"ל עלמו יש ליישב עפמ"ש"כ חר"י ז"ל ספיק דברכות דמלואות דדיבור שאני דלריכות יוחר כוונה עי"ש וכ"כ הרה"מ"ג ז"ל צהלכות שופר ע"ש].

והתברר לומר בדעת הר"ן ז"ל דיסוד ענין כוונה ללאת לשם מלוא הוא משום דצ"ל ה"ה ה"ל כמתעסק לגבי קיום המלוא כיון שנעשית דרך אגב לכוונה אחרת וממילא ה"י קיום המלוא, וכלל הוא בכל מתעסק דהיבא שנהגה מועילין מעשיו אעפ"י שהוא מתעסק אך טעמא דמלוא קשה להסביר ול"ע.